

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra Pedagogiky

Bakalářská práce

Vojtěch Novák

**„Žijeme školou?" - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u
V. Steklače**

"School, the center of our life" - depiction of a school and a student in children's literature by V. Steklač

Praha 2022

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

Poděkování: Na tomto místě bych rád poděkoval docentu Tomáši Kasperovi za odborné vedení, konzultace a připomínky, které mi jako vedoucí bakalářské práce poskytoval během jejího zpracování. Děkuji také nakladatelství Albatros, Památníku národního písemnictví, knihovně v Havlíčkově Borové a také Národní pedagogické knihovně za jejich ochotu a poskytnuté materiály, bez kterých by tato práce nevznikla.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 30. července 2022

Jméno a příjmení: Vojtěch Novák

Klíčová slova (česky)

Vojtěch Steklač, Škola, Žák, Pedagogika, Rozbor díla, Učitel

Klíčová slova (anglicky):

Vojtěch Steklač, School, Student, Pedagogy, Book analysis, Teacher

Abstrakt (česky)

Bakalářská práce se zaměřuje na pana Vojtěcha Steklače a na pedagogicko-psychologický rozbor jeho laterálních děl. V úvodní části je představen autor a jeho dílo. Následně je proveden rozbor knih o Boříkovi a jeho dobrodružstvích. V této části je provedeny rozbor jazykové stránky díla, dále pak popis hlavních hrdinů, jejich pedagogů a pedagogických situací. Na závěr jsou uvedeny návrhy, jak lze knihy využívat při práci s dětmi. Cílem této práce je seznámit čtenáře blíže s autorem a jeho dílem a zároveň otevřít cestu pro další práci s jeho knihami.

Abstract (in English):

This bachelor thesis focuses on Mr. Vojtěch Steklač and makes a pedagogic and psychological analysis of his works. The first section briefly introduces the author and his works. Next, I analyse the series of books about Bořík and his adventures. I comment on the linguistic aspects of the works and analyse the pedagogic environments that the main characters find themselves in. To finish off, I make several suggestions about how these books could be used in teaching. The goal of this work is to familiarise the reader with this author and hence to enable him to work with his books.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	VYMEZENÍ POJMŮ	9
2.1	MOTIVACE.....	9
2.2	SOCIÁLNÍ SKUPINA	10
2.2.1	<i>Třídní skupina</i>	11
2.3	INTERAKCE.....	11
2.4	KOMUNIKACE VE ŠKOLE.....	12
2.5	KLIMA ŠKOLNÍ TŘÍDY	13
2.6	HUMOR VE ŠKOLE I MIMO NI	15
3	VOJTĚCH STEKLAČ (21. 10. 1945 – 6. 1. 2021.)	17
4	ROZBOR DĚL	20
4.1	JAZYKOVÁ STRÁNKA DÍLA	20
4.1.1	<i>Základní charakteristika a jazyk díla</i>	20
4.1.2	<i>Postavy</i>	22
4.2	HUMOR	23
4.3	PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ STRÁNKA DÍLA	24
4.3.1	<i>Bořík a jeho rodina</i>	24
4.3.2	<i>Parta</i>	27
4.3.3	<i>Škola a školní prostředí v knihách</i>	29
4.3.4	<i>Hámáček jako „ideální“ učitel</i>	30
4.3.5	<i>Interakce skupiny a učitelů</i>	32
4.4	SHRNUTÍ ROZBORU A POCITY Z KNIH	34
5	VYUŽITÍ KNIH V RÁMCI TVORBY HER A DIDAKTICKÝCH HER	35
5.1	HRA A DIDAKTICKÁ HRA.....	35
5.2	KLASIFIKACE HER.....	37
5.3	SBORNÍK HER	39
6	ZÁVĚR	45

7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	46
8	SEZNAM OBRÁZKŮ:.....	49
	PŘÍLOHA 1.....	I

Předmluva

K výběru tématu této práce mě přivedla myšlenka poznat autora dětské literatury, kterého jsem dříve neznal. Práci jsem chtěl postavit na rozhovoru s panem Vojtěchem Steklačem, bohužel jeho úmrtí to znemožnilo. Proto vznikla současná podoba práce, která staví na rozboru šesti jeho knih ze stránky jazykové a pedagogicko-psychologické. V neposlední řadě se zaměřuje i na humor v díle obsažený.

Rozboru bylo dosaženo komparací těchto šesti vybraných knih mezi sebou a také pomocí pedagogické a psychologické literatury. Na konci práce jsem se snažil nahlédnout i do teorie her, které mohou sloužit jako podklad pro vytvoření aktivit při práci s dětmi.

Poděkování: Na tomto místě bych rád poděkoval docentu Tomáši Kasperovi za odborné vedení, konzultace a připomínky, které mi jako vedoucí bakalářské práce poskytoval během jejího zpracování. Děkuji také nakladatelství Albatros, Památníku národního písemnictví, knihovně v Havlíčkové Borové a také Národní pedagogické knihovně za jejich ochotu a poskytnuté materiály, bez kterých by tato práce nevznikla.

1 Úvod

V rámci mé bakalářské práce jsem se rozhodl věnovat osobě Vojtěcha Steklače a jeho dílu. Vzhledem k nedávnému úmrtí autora¹ bych tak chtěl upozornit na jeho odkaz. Pokud byste rádi blíže poznali tohoto autora nebo pracujete s dětmi a hledáte inspiraci na téma aktivit, tak je toto dílo určeno právě pro Vás.

Knihy představují neodmyslitelnou součást našeho života. Dokáží nás přenést na místa cizí a vzdálená, zažít dosud nepoznané ale zároveň se i vrátit do našich dětských let. Rozvíjí naši představivost a často v nás vzbuzují celou škálu emocí. Mnoho z nás si v raném věku četlo dobrodružné knížky pod peřinou a ani hlavní hrdina Boříkových Lapálií není výjimkou.

Řada děl se také dá využít při práci s dětmi, ať už to jsou pohádky, které jim čteme na dobrou noc, nebo příběhy, na základě, kterých můžeme jako lektori připravovat pro naše svěřence aktivity.

Jména jako bratři Čapkové, Foglar, Macourek dala vzniknout úžasným světům, do kterých se každý mladý čtenář může ponořit. Cílem této práce bude představit svět, který vytvořil autor Vojtěch Steklač. Autor dnes lehce zapominán, i když dle mého neprávem.

Celá práce se ponese v duchu pedagogicko-psychologického rozboru a srovnávání děl již zmíněného autora, kterého si nejprve podrobněji představíme. Povíme si něco o hrdinech příběhů, jejich strastech i radostech, ale i o učitelích, jak v dílech vystupují a jakou mají roli. Na závěr Vám i nabídnu pár aktivit, které vznikly převzetím nebo inspirací z knih a slouží jako ukázka možností, které svět mladého Bořika nabízí.

Okomentoval(a): [KT1]: mladého

---

¹ V 75 letech zemřel spisovatel Vojtěch Steklač, rozhlasový kolega a autor Boříkových lapálií [online]. Český Rozhlas, 2021 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/v-75-letech-zemrel-spisovatel-vojtech-steklac-rozhlasovy-kolega-a-autor-8404745>

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

Pro účely tohoto rozboru jsem si vybral šest děl Vojtěcha Steklače. Konkrétně se jedná o knihy: *Boříkovy lapálie* kniha první a druhá, *Bohoušek a spol.*, *Pekelná třída řádí*, *Pekelná třída: Zlatá kreditka* a *Nové Boříkovy lapálie*. Na knihy se podíváme nejprve jako na celek a řekneme si co mají společného a poté představím každou knihu zvlášť.

2 Vymezení pojmů

V této části jsou uvedeny pojmy, s nimiž pracuji v analýze literárního díla V. Steklače. Jedná se o pojmy pedagogicko-psychologické, neboť i rozbor díla V. Steklače sleduji „optikou“ pedagogicko-psychologickou.

2.1 Motivace

V rámci této práce se budeme častokrát snažit zjistit a analyzovat motivy jednání účastníků – hrdinů v knihách. Podíváme se jak na motivaci v rámci školy, tak i v jejich osobním životě. Co to ale motivace je? Pedagogický slovník nám tuto otázku odpovídá takto: „*Souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které: 1. vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání. 2. zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem. 3. řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků, 4. ovlivňují též způsob reagování jedince na jeho jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu.*“² Máme-li tedy celou definici shrnout do jedné věty, můžeme říct, že motivace je jeden z faktorů proč a jak se právě chováme.

V rámci psychologie se můžeme podívat na motivaci ze dvou pohledů. Jeden z nich vznik motivace přisuzuje pudům a základním lidským potřebám. I když pudy mohou být prvotním zdrojem motivace, tak nám stále chybí odpověď na otázku: A co například motivace k učení? Opravdu je to jen základní pud, anebo už něco více? I pro tuto otázku vznikaly koncepce, opačného názoru, jež berou v potaz i venkovní aspekty jako je rodinné zázemí, prostředí, ve kterém vyrůstáme, vrstevníci, či jak člověk vnímá sebe sama. Já osobně se stavím spíše k druhému proudu.

Obecně se dá říct, že motivace vzniká z potřeb lidí. „*Tento termín vyjadřuje jak aktivaci, energizující moment v motivaci, tak její směřování*“³ Tedy motivace může vznikat z již zmíněných biologických potřeb. Jistou roli v účinnosti motivace ovšem hraje i emoční vztah a postoj k dané věci. Pokud nám nějaká věc nebude po chuti, pokusíme se jí vyhnout i když jí v dlouhodobém hledisku můžeme potřebovat. Uveďme to na příkladu dětí a zeleniny. Člověk zeleninu k životu potřebuje, když ale dítěti nechutná, může být těžké ho motivovat,

² PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str. 145

³ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*, str 146

aby jí snědlo. To samé platí i naopak. Pokud máme něco rádi, je větší pravděpodobnost, že najdeme motivaci k tomu danou činností provést.

Dalším důkazem, že redukovat motivaci čistě na biologické aspekty by v rámci komplexnosti motivace nikam nevedlo, je využití motivace ve škole. Tam jí můžeme rozdělit na motivaci od žáka a od učitele. Tedy vnitřní a vnější motivaci. Přesto tyto dvě nejdou od sebe vzájemně oddělit díky napojení obou na procesy učení. První aspekt se snaží najít vnitřní potřebu ke stimulaci a probuzení motivace k činnosti. Druhý se snaží, pomocí specifických metod dát žákům stimuly a podmínky, aby v nich probudil zájem. Nejlépe pak ten vnitřní, který už později není tolik závislý na přizívání od venkovních činitelů. K motivaci žáků nám může pomoci například humor, o kterém si povíme níže, stimulace žáků, snaha vytvoření dobrého klimatu ve třídě a mnoho dalšího.

2.2 Sociální skupina

Jelikož je člověk bytost společenská, není divu, že v průběhu života je členem řady sociálních skupin. Sociální skupina má tu vlastnost, že její členové jsou spolu za nějakým účelem, mají většinou stejný nebo podobný cíl, zájmy, tradice či hodnoty. Mohou být vytvořeny záměrně (kroužky, parta kamarádů), náhodou (žáci ve třídě) nebo kombinací obojího (rodina).

V rámci skupiny má každý člen určité postavení a roli, ta může být člověku přiřčena na základě vlastností a dovedností anebo společným výběrem. Vzniká díky tomu určitá skupinová hierarchie a vazby mezi členy skupiny. Například Z. Helus v Sociální psychologii pro pedagogy ji nazývá „sociální organismus“⁴, a není dle mého daleko od pravdy. Přece jen mnoho skupin si častokrát žije svým vlastním životem.

Se zmíněnou hierarchií přichází i styl řízení. Ten můžeme rozdělit na autoritářský, demokratický nebo liberální. Obecně nejde říct, jaký styl vedení je lepší. Každý má své výhody i nevýhody.

Skupiny však nemusí mít jen pozitivní charakter. Může se jednat i o různé deviantní skupiny, kde některý ze členů zneužívá moc nebo přestaly splňovat svůj původní účel. V takovém případě většinou nastává v jejím rámci krize a rozpadá se.

---

⁴ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání, str. 23.

2.2.1 Třídní skupina

Jedním druhem skupiny je pak například třída. Její složení vzniká na základě náhody spíše než volby, jelikož je jednak škola povinná, a navíc předem nevíme, kdo bude náš spolužák. Tento aspekt částečně odpadá na středních a vysokých školách, do kterých vstupujeme na základě volby. Tento typ skupiny je spíše krátkodobého charakteru, neboť se rozpadá po dokončení školní docházky. V tomto případě se buď rozpadá, protože byly naplněny její cíle, anebo se může transformovat do skupiny jiné (pracovní, zájmová...). Dále je tato skupina formálního charakteru.

Na třídě se dají i ukázat jednotlivé role, které se ve více méně stejné podobě dají nalézt i v dalších skupinách. Například roli „vůdce“. Tuto roli většinou zastává nejvíce oblíbený žák. Dalo by se také uvažovat o roli učitele jakožto vůdce. Dále zde můžeme najít například „outsidery“, kteří jsou z nějakého důvodu na okraji třídy. Ostatní děti je vylučují. Vyloučené děti se také bohužel často stávají obětí šikany, jelikož nemají moc zastání. Další velice nápadnou rolí jsou „potížisté“. V podstatě jsou to děti, které vyrušují při hodinách, nedávají pozor. Tady by učitel neměl hned škatulkovat ony děti, ale zjistit důvod tohoto chování a sjednat nápravu.

2.3 Interakce

Interakce, v našem případě sociální interakce je situace kdy na sebe lidé vzájemně působí a ovlivňují se. Dochází k sociálnímu styku dvou a více osob. Interakce je zároveň procesem nadřazeným komunikaci. Interakce je vzájemné působení, zatímco komunikace je jeho složkou. O komunikaci však až později.

Na otázku, co je to interakce odpovídají J. Mareš a J. Křivohlavý takto: „*Jde o vzájemné sociálně psychologické působení lidí, které probíhá na různých úrovních sociálního vztahu. Představuje spojnicí mezi činností lidí a jejich vztahy, uskutečňuje se pomocí sociální komunikace*“⁵

---

⁵ MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. Komunikace ve škole, str. 117.

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

Působení interakce může být jak jednosměrné, tak obousměrné v závislosti na dané aktivitě. Například výklad je jednosměrná interakce, kdy dotyčný, v našem případě aktivně vypraví a žáci pasivně přijímají informace. V momentě, kdy se dítě přihlásí, nám vzniká vzájemná interakce, kde už se ovlivňují aktéři navzájem

Další možné rozdělení najdeme v knize V. Holečka, který rozdělení vztahuje přímo na vztah učitel a žák, ale reálně se dá použít v jiných případech vzájemného působení. Holeček určuje tři základní typy interakce⁶. První je kooperativní interakce, ta se realizuje na základě spolupráce aktérů, kteří mají jednotný cíl. Pedagog na základě cíle podřizuje svou činnost a výběr metod, aby k tomu žákům dopomohl. Druhým typem je kompetitivní, stejně jako u prvního typu i zde mají účastníci podobný cíl. Pokud ho však dokončí jeden dříve než ostatní, tak pro ostatní je dosažení cíle ztíženo nebo dokonce znemožněno. Celou situaci si můžeme představit jako závod. Posledním typem je konfliktní interakce. Na rozdíl od předešlých typů zde účastníci mají rozdílné cíle, které ale opět znemožňují dosažení výsledku všech zúčastněných. Jeden pracovat chce a druhý nikoliv. Jaký typ interakce se projeví, většinou záleží na okolnostech a také občas potřebách účastníků.

2.4 Komunikace ve škole

Jedním ze základních aspektů školy je předávání informací, poznatků, zkušeností a k tomu nám pomáhá komunikace. Tu pak můžeme dělit na sociální a technickou. Druhá je jen o předávání informací mezi „vysílačem“ (řečníkem) a „přijímačem“ (naslouchající osobou). Sociální komunikace je však mnohem komplexnější, neboť při ní, ať už vědomě nebo nevědomě, předáváme i naše hodnoty a postoje, které s původní informací nemusí mít nic společného, ale posluchače ovlivní stejně. Informace nemusíme sdělovat jen pomocí mluvené řeči, k dispozici nám je i komunikace neverbální. Gesta, postoj, mimika, ale i úprava zevnějšku. Ač si to mnohdy neuvědomujeme, právě tento druh komunikace může posluchači hodně sdělit o našem postoji k problematice. Pedagogická komunikace je pak zvláštní příklad komunikace sociální.⁷ V knize od J. Mareše (Komunikace ve škole) je použita tato definice pedagogické komunikace: „*Je to komunikace při procesech vzdělávání a výchovy, která plní určité pedagogické funkce. Pokud je plnohodnotná a optimální, pak zajišťuje vztahy mezi učitelem a žáky i žáky navzájem, umožňuje řídit sociální psychologické procesy v kolektivu,*

⁶ HOLEČEK, Václav. Psychologie v učitelské praxi str. 111

⁷ MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. Komunikace ve škole, str. 24

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

vytváří nejlepší podmínky pro rozvíjení motivace žáků a tvořivých stránek jejich učení, formuje osobnost žáků správným směrem a dovoluje co nejlépe pedagogicky využít zvláštnosti učitelovy osobnosti.“⁸

Funkce, jež se v citaci zmiňují, jsou právě to předávání informací, postojů a zkušeností s myšlenkou výchovně vzdělávacích cílů. Ty, stejně jako komunikace, jsou dopředu promyšlené a určené. Učitel je připraven, co řekne a na co se ho žáci zřejmě budou ptát. Občas se však může objevit i komunikace nepřipravená, která se jen stěží dá předvídat. Ta bývá méně častá, ale i na ní musí být učitel schopen reagovat.

Komunikaci a její efekt na žáka můžeme zvýšit pomocí podporující komunikace⁹. Ta podporuje vývoj pozitivního sebepojetí. Pokoušíme se vyhýbat kritickým odpovědím, kterými znemožníme další komunikace. Místo toho učitel celou záležitost vyslechne a snaží se i pochopit význam, to dá žákovi najevo, tím zvýšíme pocit, že je o žáka a jeho sdělení zájem a přidá vlastní komentář podporující jeho odpověď i kdyby nebyla nezbytně pozitivní. Jelikož žák má z této komunikace dojem, že je mu nasloucháno, zlepšuje to jednak vztahy mezi oběma účastníky, zároveň si žák rozvíjí dovednosti komunikace. V rámci podporující komunikace je dobré přidat doprovodné otázky.

2.5 Klima školní třídy

Skoro všichni budou souhlasit, že jeden ze základů efektivní výuky je kvalitní a přátelské klima ve třídě. To zahrnuje nejen kvalitní a podnětné prostředí a pomůcky, ale i vztahy uvnitř třídy, školy ale i situace s krátkodobým efektem.

Mohou existovat celkem tři pohledy na to, kdo je hlavním aktérem při utváření školního klimatu:¹⁰ První pohled dává největší vliv učiteli. Stejná třída reaguje na různého učitele různě. Na nich tedy záleží, jak se žáci budou cítit. Dalším pohled se přiklání k žákům. Je jedno kdo ve třídě učí, ale každá třída má osobité vztahy mezi žáky, určitá pravidla a hierarchii. Poslední a zároveň nejvíce přesný pohled říká, že záleží na učiteli i žácích. Je potřeba obou složek a jejich vzájemná interakce na sebe navzájem

Třídní klima je dobré kontrolovat, protože při narušení může docházet k deviacím, žáci přestávají dávat pozor, vyrušují při hodinách. Klima školy lze v případě potřeby

⁸ MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. Komunikace ve škole, str. 25

⁹ HOLEČEK, Václav. Psychologie v učitelské praxi str. 115

¹⁰ HOLEČEK, Václav. Psychologie v učitelské praxi, str 119

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

diagnostikovat ať už základním pozorováním, či pomocí dotazníků nebo rozhovorů. Ideální klima tak zároveň slouží jako prevence a navíc znalost aktuální situace nám umožňuje lépe předvídat chování a reakce žáků.

[Odhozená stránka spojit](#)

2.6 Humor ve škole i mimo ni

Říká se, že dětský smích je jako pohlazení po duši. Smích a s tím spojený úsměv může být projevem celé řady emocí. „*Smích a úsměv jsou mnohovýznamové a mohou vycházet z velmi rozličných emocí. Usmíváme se, pokud jsme spokojeni, nebo dokonce tehdy, když jsme nejistí a prožíváme úzkost. Smějeme se například ve chvíli, když se dostaví pocit úlevy.*“¹¹

Humor je lidem velice blízký a do určité míry ho má každý člověk na planetě. Přesto vtip, kterému se budou smát u nás může o kousek dál ve Francii vyjít na prázdno. Je to tím, že smích kromě našich emocí částečně reflektuje kultura. Obecně má ale humor řadu základních charakteristik společnou pro nás všechny.

Jednou z těch charakteristik je střet s něčím na první pohled nesmyslným. Je to spojené částečně se šokem, protože odpověď, kterou dotyčný dostane, většinou nečekal. Tento humor může být postavený jak na slovu – typické žákovské přeroknutí, či slovní hříčky, tak i na situaci – dotyčný uklouzne na slupce od banánu. Pod touto charakteristikou můžeme najít i mechanické až robotické jednání. Henry Bergson se k tomu vyjadřuje takto: „*Komické je každé uspořádání činů a událostí, jež nám tím, že zapadá jedno do druhého dává iluzi života a jasného pocitu mechanického ovládní.*“¹² Další je útočný humor. Na rozdíl od první charakteristiky už může být i negativně zabarvený, příkladem může být vysmívání se, ale zároveň třeba i vtip. V rámci školy může být tento humor častý při snaze získat určitou nadvládu nad učitelem, či možný pokus o strhnutí pozornosti. Není tedy divu, že je spojovaný s agresivitou.

Třetím typem je humor jako ventil spojovaný s Freudem. Označuje humor jako ventil pro pudy. Vychází z nevědomí.¹³

---

¹¹ ŠEĎOVÁ, Klára. Humor ve škole, str 11

¹² BERGSON, Henri. *Smích*, str 79.

¹³ ŠEĎOVÁ, Klára. Humor ve škole, str 17

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

Další rozdělení humoru je podle Bergsona. První typ je komika forem a pohybů. Tento druh mnohdy vychází právě s nesmyslného jednání. Dále komika situační, kdy se smějeme se konkrétním činům a situacím. Ne však lidem. Slovní, zde patří slovní hříčky, přehyby, a vtipy neútočící na charakter. A na závěr komika charakteru. Ta je částečně spojená s útočným humorem. Vychází ze stereotypů a dají se považovat jako určitý typ „společenské šikany“

Ve škole se můžeme setkat se všemi typy humoru. Může být projevem nudy, snahy o získání moci nebo o odlehčení situace. V každém případě nějakým způsobem narušuje vážnost, jakou škola často má. To může vést k lepšímu, ale i k horšímu. „*Humor zlepšuje atmosféru konkrétní vyučovací hodiny, zmenšuje vzdálenost mezi učitelem a žáky, zvyšuje soudružnost skupiny, zlepšuje sociální klima výuky. Zvyšuje motivaci žáků, zlepšuje zapamatování učiva, podporuje diverzní myšlení, tvorbu nesdandartních odpovědí, ale patrně nezlepšuje žákovské porozumění učivu.*“¹⁴ Tato citace je krásná ukázka potenciálu humoru. Na co se však nesmí zapomínat je, že humor by měl být použitý s rozmyslem. Vtip řečený bez hlubšího smyslu nejenže nebude mít pozitivní vliv na hodinu, nýbrž tomu bude spíše naopak.

---

¹⁴ MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. Komunikace ve škole, str 177

3 Vojtěch Steklač (21. 10. 1945 – 6. 1. 2021.)

Jedním z prvotních nápadů při výběru této bakalářské práce byl zamýšlený rozhovor s panem Steklačem. Bohužel však dříve, než jsme se stihli setkat a pohovořit, pan Steklač odešel. Když se řekne jméno Vojtěch Steklač, vybaví se mi vedle Boříka jako první humor, s jakým svá díla pro děti psal. Bylo to něco, co mě udrželo číst knihy, které jsou určeny pro jinou cílovou věkovou skupinu. Přesto se z práce stala zábava a já se u jeho knih velice bavil. Při zjišťování informací o autorovi jsem narazil na řadu překážek. Nejprve se mi bohužel nepovedlo kontaktovat syna. Kontaktování spisovatelství Albatros, i přes ochotu z jejich strany, také moc výsledků nepřineslo a v Památníku českého písemnictví jsem štěstí také neměl. Informace v této části tedy pochází hlavně ze záznamů České televize a Českého rozhlasu a také z knih zabírajících se českými autory pro děti a mládež.

Vojtěch Steklač se narodil v Příbrami, dětství prožil v Praze, kde sám prožíval dětská dobrodružství a klukoviny. Sám toto období popisuje takto: „...*A když jsme se s rodiči přestěhovali později do Prahy, prolézali jsme s další partou staré domy, úzké uličky Malé strany, vzájemně se strašili v podzemních chodbách, hráli si ve dvorech i v dospělým nepřístupných zákoutích...*“¹⁵

V. Steklač však nebyl jenom autorem dětských knih. Původně psal díla pro dospělé, které se značně lišily od těch pro děti. Na začátku normalizace však přišel zákaz. Ten se naštěstí netýkal literatury pro děti. Odlišnosti můžeme najít například ve výskytu humoru, děj je v dětských knihách více dynamický a živý, díla obsahují sled epických sekvencí a vyhraněných fabulací.¹⁶ Velice často se objevují i detektivní prvky. Příkladem mohou být tři kapitoly v rámci druhé knihy pražské party (Jak jsme začali pátrat, Jak jsme získali důkaz a jak jsme usvědčili pachatele).

¹⁵ CAIS, Milan. Vojtěch Steklač alias Bořík a spol. Rudé právo. 1995, 5(60), str. 14

¹⁶ CHALOUPKA, Otakar. Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež str. 396

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

Steklač po absolutoriu na filozofické fakultě v Praze roku 1968 pracoval jako redaktor časopisu Ohníček, chvíli byl také ve vedení časopisu Pionýr. Od roku 1981 pak působil jako spisovatel z povolání. Své povídky nejprve publikoval prostřednictvím časopisů. Velice spolupracoval s nakladatelstvím Albatros, Mladá Fronta, Českým rozhlasem a také s Českou televizí jako dramaturg.

Jako inspirace sloužila autorovi práce v dětských časopisech, kde, jak sám uvádí, pracovali přímo s čtenáři. Bylo totiž potřeba zjistit, co děti chtějí číst, ne co si autoři mysleli, že je dobré, aby četli.¹⁷ Další velké inspirace byly Mikulášovy Patálie a Foglarovy Rychlé šípy. Jako malý byl Steklač členem Foglarova oddílu. Byl však odtamtud vyhozen, díky „pár neslušným slovíčkům.“¹⁸

Autorem ilustrací většiny knih Adolfem Bornem. Ten ilustroval například Macha a Šebestovou, kde provedl nádhernou práci. Viz ukázka v přílohách. Jejich spolupráce trvala skoro 30 let. Úplně první však byl Vladimír Renčín a v současnosti je to výtvarník vystupující pod pseudonymem Vhrsti

Nejnámější a zároveň nejrozsáhlejší prací autora je cyklus lapálií malého Boříka. Nejprve je psal právě do časopisů, později však vyšly i v knižní podobě. Nesly název *Boříkovy lapálie I a II*, obě byly později s *Novými Boříkovými lapáliemi* uceleny do jednoho svazku s názvem *Velké Boříkovy lapálie*. Dále to byly tituly, které nesly název podle některého člena party se zakončením a spol.

---

¹⁷ *Rozhovor s Vojtěchem Steklačem (2006)*. Česká televize, 2021 [online]

¹⁸ *V 75 letech zemřel spisovatel Vojtěch Steklač, rozhlasový kolega a autor Boříkových lapálií* [online].

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

Vedle těchto knih však publikoval celou řadu dalších knih jako například *Detektiv Bondybej 001*, což byla jakási humoristická parodie na J. Bonda, kterého měl pan Steklač velice rád. *Žlutý Robert*, nebo *Běďa trávníček a spol.* Další série nesoucí název *Pekelná třída* se pak znovu vrací k Boříkovi. Zaměřuje se ovšem více i na ostatní spolužáky.

Na motivy Boříka byl dokonce v roce 1973 natočený krátký seriál. V rámci čtvrtého dílu přenesl čtyři povídky s Boříkem na filmové plátno. Režisérem byl tenkrát Ludvík Raža (1920-2000). Nesmí pak chybět ani zmínka o audioknihách. Jednu z nich, Boříkovy bláznivé lapálie, namluvil Martin Dejdar. Dále bylo v roce 2006 namluveno pár povídek ve spolupráci s českým rozhlasem. Na závěr v této části si dovoluji zmínit, že na svém kontě měl přes 100 knih.

4 Rozbor děl

Pro účely rozboru Steklačových děl jsem si vybral celkem šest knih: Boříkovy lapálie I, II a Nové Boříkovy lapálie (v rámci jednoho svazku z roku 2013), dále Bohoušek a spol., Pekelná třída rádí a Pekelná třída: Zlatá kreditka.

Celý rozbor pak provedu ve třech částech. Nejprve se zaměřím na jazykovou stránku knih, kde rozeberu postupně celkovou charakteristiku díla, téma, kompozici, postavy (o těch však podrobněji v pozdější části), jazykovou složku atd. Ve druhé části rozeberu přímo humorem v dílech obsažený. V poslední, pedagogicko-psychologické části podrobněji představím hlavní aktéry, v jakém jsou vůči sobě vztahu a dále jakou roli má škola a učitel v rozebíraných dílech. Budu porovnávat, jak a pokud vůbec se měnily některé reálie či postavy v rámci jednotlivých knih i mezi nimi.

Na závěr této kapitoly se pokusím knihy zhodnotit a zdůraznit nějaké zajímavosti.

4.1 Jazyková stránka díla

4.1.1 Základní charakteristika a jazyk

Všechna rozebraná díla jsou epická vyprávění, která můžeme zařadit k humoristickým románům pro děti mladšího a středního věku. Steklač se snažil pomocí humoru postavit do jakéhosi protipólu vůči Foglarovi, i když z něj částečně vychází a inspiruje se jím. Zachovává detektivní ráz, kterému však přidává osobitý humor. Další inspirací jsou autoři díla K. Poláčka a J. Žáka¹⁹

Knihy jsou rozdělena do jednotlivých povídek, které na sebe více méně navazují. Míra návaznosti se však mezi jednotlivými díly liší. Například v první knize lapálií jsou příběhy poskládány tak, že se všechny odehrávají v rámci krátkého časového úseku. Přímě na sebe úplně nenavazují a neovlivňují se navzájem. Druhá kniha je v tomto ohledu už trochu jiná. Příběhy jsou uspořádány do shluku kapitol, které všechny nesou jeden hlavní motiv. Kluci se

---

¹⁹ CHALOUPKA, Otakar. Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež, str. 397

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

snaží rozhodnout kdo bude nejlepší vůdce party. V Nových lapáliích pak můžeme sledovat dva větší motivy, které pojí jednotlivé příběhy. Jednak Bořík zažívá první lásku a zároveň se s partou snaží pomoci strýci Chrobákovi v jeho neúspěšné kariéře vynálezce. V Bohouškovi a spol. jsou povídky zaměřené na příhody party s Bohouškem. Největší návaznost pak můžeme nalézt v knihách Pekelná třída řádí a Pekelná třída zlatá kreditka. V prvním případě je dokonce vidět vývoj učitele Hamáčka z nezkušeného a poměrně egocentrického učitele, v někoho, kdo si k dětem nakonec přece jen našel cestu. Navíc přibližně polovina knihy se odehrává na jednom táboře. Ve Zlaté kreditce se snaží po získání kreditky její obsah neutratit ale znásobit. Jednotlivé kapitoly pak popisují jejich plán.

V díle je hojně používán nespisovný jazyk, zvláště pak v přímé řeči chlapců. Příkladem mohou být slovíčka jako: „jasný“, „francouzák“ (ve významu francouzského klíče), „blejsknul“ apod. Jak sám Steklač jednou při rozhovoru s Alešem Cibulkou poznamenal, byl za to dokonce pokárán od Bohumila Říhy.²⁰ Nesnažil se děti nezbytně vzdělávat, ale spíše napsat postavu která nebude stárnout. Jelikož Bořík pochází z Holešovic, je přítomno i nářečí s Prahou spojené.

Jak šel čas, měnila se i doba, jen Bořík nestárl. Co se ale měnilo minimálně z jazykového hlediska byly různé reálie. Autor svá stará díla moc s postupem doby neměnil. Výjimkou snad byly jen názvy a pojmenování, které dnešní děti už znát nemusí. Jedním takovým příkladem byl Hugo. Původně byl označován jako „vexlák“, v současných vydáních je to však „smolař“ Hugo.

U knih nejde přesně určit v jakém roce se odehrávají a jejich přesné chronologické zařazení lze jen hádat. I proto je těžké vytknout nesrovnalosti mezi knihami. Například v knize *Bohoušek a spol* (1981) se píše o útěku z domova, potom co parta unese Bohouška, avšak v knize *Pekelná třída řádí* (2005) Bořík v deváté kapitole, když je dotázán, co si myslí o útěku jeho spolužáka Štěkyho, uvádí, že zkušenosti s útekem nemá.

---

²⁰ V 75 letech zemřel spisovatel Vojtěch Steklač, rozhlasový kolega a autor Boříkových lapálií [online]. Český Rozhlas, 2021 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/v-75-letech-zemrel-spisovatel-vojtech-steklac-rozhlasovy-kolega-a-autor-8404745>

4.1.2 Postavy

V rámci této práce často mluvím o Boříkovi a jeho kamarádech. Zmínil jsem i jednoho ze dvou učitelů. Je tedy nejvyšší čas uvést jaké postavy se vůbec v knize objevují a hrají v nich hlavní role. Podrobnější popis postav se nachází níže v pedagogicko-psychologické části.

Hlavní postavou a vypravěčem, celá série vyprávěná v ich-formě, je Samozřejmě mladý Bořivoj, kterému nikdo neřekne jinak než Bořík. Jeho postava vznikla jako jakýsi protiklad Mirka Dušina z Rychlých Šípů. Měl to být obyčejný kluk s dobrodružným duchem, inspirovaný tím, co sám autor zažil.

Aleš je silnější chlapec, který žije se svou babičkou potom, co jeho rodiče umřeli. Jeho jméno vzniklo díky tomu, že A evokovalo ve Steklačovi představu prostorově výraznějšího kluka.

Čenda je vedle Boříka snad největším rošťákem party. Jméno vzniklo podobně jako u Aleše. Autorovi to znělo jako „dynamické a rošťácké jméno.“

Mírek je ze všech kluků nejvyšší. Povahově je nejvíce klidný z celé party.

Bohoušek vystupuje v roli protivníka party, i když on se tak nevidí. Kluci ho nemají rádi, jelikož je to „šprt“, kterého mají všichni dospělí včetně učitelů v oblibě a používají ho jako vzor. „Kéž byste byli více jako Bohoušek“ často říkávají. Kluky to často naštve a jsou tak proti Bohouškovi ještě více zaujatí.

Učitelka Miroslava Drábková přezdívaná také jako Drábinka. Vyskytuje se v první a druhé knize a poté v Bohouškovi a spol.

Učitel Hamáček také mezi kluky známý jako Hamajda. Na tomto charakteru lze vidět obrovský posun v rámci knihy Pekelná třída řadí, pokud jde o jeho pedagoga. Objevuje se také ve Zlaté kreditce a Nových Boříkových lapáličích.

V neposlední řadě tu jsou také rodiče. Jedná se o otce Bedřicha a matku Helenu. Oba rodiče mezi sebou často vedou spory, které jsou většinou vyřešeny nějakým zákazem pro Boříka.

V knize se dále objevuje ještě spousta dalších postav, ať už to jsou příbuzní, sousedé a učitelé. Ti hrají většinou jen vedlejší role a objevují se jen v některých knihách.

4.2 Humor

V rámci rozebíraných děl se hodně vyskytoval situační a částečně i slovní humor. V knihách nenajdete žádné vtipy, které byste mohli někde vyprávět. Co ale vyprávět můžete jsou příhody do kterých se hlavní hrdina dostává. Slovní humor pak můžeme nalézt například v knize druhé, kdy nám vypravěč dává „výstrahy“.

„!Výstraha! Jsou lidi, co dovedou všechno, a pak druzí, co se jim říká vrtáci, ale nesmí se jim to říct, jelikož oni se zase většinou dovedou prát“²¹ Tato ukázka pochází z dvacáté osmé kapitoly „Jak jsme křtili klubovnu“. Autor jí tam však neumístil pro nic za nic. V dané kapitole se kluci snaží pokřtít své nové útočiště, které pojmenovali „Haraburdárna“. Moc jim to ale nejde. Nejprve chtějí o dveře praštit láhvi koly. To ovšem hned zamítli jako neceremoniální. Vytáhli provaz, uvázali ho kolem skleněné lahve koly a tu pustili na dveře. Láhev však tento proces vydržela. Další pokus byl láhev na dveře prostě hodit. Tímto způsobem však rozbili ony dveře, ve kterých byla díky tomu díra, ale láhev byla pořád celá. Poté zkusili kámen a na závěr kolu raději prostě vylili.

Další ukázka je pak z knihy Bohoušek a spol., jedná se kapitolu šestou Aneb jak jsme letěli balonem. Bořík v ní vzpomíná na jednu příhodu s Bohouškem: *„To měl totiž Čenda pravdu, že to byl náš největší zážitek s Bohouškem. Šlo totiž o život. Namouduši, šlo o život a přitom to všechno začalo tak normálně...“*

Že Mirek sbírá známky, to sice věděl Čenda, Aleš i já, ale že to je ušlechtilá zábava, to mi vysvětlila až maminka. Náš soused pan Všeticka mě totiž přivedl za ucho a žaloval, že jsem ho jednak kousl do ruky a jednak, že jsem sjížděl z pátého patra po zábradlí, ačkoliv nemám v pátém patře co dělat, jelikož tam nebydlíme, a že ho ta ruka bolí a vůbec, kde on má jistotu, že jsem očkováný proti vzteklině?“²² Celá povídka přejde od hádky rodičů mezi sebou, jak Boříka potrestat, přes návštěvu muzea známek a vyvolání poprasku u stánku s občerstvením až po útěk k balonu, kde byla tombola na lístky do balonu. Klukům to samozřejmě nedalo a lístky koupili...

²¹ STEKLAČ, Vojtěch. *Velké Boříkovy lapálie*. str. 239

²² STEKLAČ, Vojtěch. *Bohoušek a SPOL*. str. 84

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

Samotný princip křtění klubovny nebo jízdy po zábradlí možná nevypadá na první pohled moc vtípně, avšak způsob, jakým byly obě situace vygradovány a popsány, humorné jsou. Takových situací je v knihách mnoho. Situace, které jsou úsměvné až k zasmání a přitom krásné, protože hrají na nostalgickou strunu a jsou jedním z největších lákadel děl a pomáhají k tomu, že i starší čtenář, pokud se rozhodne knihy číst, se nebude nudit.

4.3 Pedagogicko-psychologická stránka díla

„Učitelé se mohou měnit, ale naše třída pořád zůstává. Naši původní třídní učitelkou byla Miroslava Drábková, které jsme přezdívali Drábinka. To ona byla autorkou památného výroku, že jsme pekelná třída. Po ní se stal našim novým třídním Hamáček.

Když se poprvé před námi objevil, mysleli jsme si, že to bude změna k lepšímu. Ne že bychme snad proti Drábince něco měli. Ona nemohla za to, že je naše třídní a my za to, že jsme její třída“²³ - Bořík

Toto jsou první řádky, které čtenář uvidí, když si otevře knihu Pekelná třída řadí. Tento úvod nejenže skvěle ukazuje směr, jakým se kniha bude ubírat, ale i Boříkův vztah ke škole a učitelům.

4.3.1 Bořík a jeho rodina.

Množství příběhů a příhod, které Bořík zažil, by mu mohl leckdo závidět. Náš malý hrdina má totiž na rozdíl od čtenáře, jednu velkou výhodu – nestárne. Jen svět se kolem něj mění. Potkává nové kamarády, střídají se mu učitelé i školy, ale on je pořád stejný. Ve většině knih je Boříkovi asi mezi jedenácti až dvanácti lety, přesný věk však není nikdy uveden. K jedné změně však dojde. V *Nových Boříkových lapáliích* je už hlavní hrdina v pubertě, a a prožívá první vážný vztah. V této a následující části budu vycházet z pozorování chování v rámci příhod které skupina zažila.

---

²³ STEKLAČ, Vojtěch. *Pekelná třída řadí str. 7*

4.3.1.1 Rodina

Bořík pochází z pražských Holešovic, kde žije v bytě společně se svou matkou Helenou a otcem Bedřichem. Vztah rodičů je občas poměrně komplikovaný. Mezi oběma rodiči jsou občas rozepře, ať už ohledně výchovy Boříka, kvůli dalším rodinným příslušníkům ale třeba i fotbalu, který maminka vůbec nemusí. Většinu těchto hádek pak odnese Bořík ve formě nějakého zákazu. I přes hádky bych rozhodně rodinu neoznačil za dysfunkční. Většina problémů se nakonec úspěšně vyřeší k relativní spokojenosti všech. Boříkova rodina navíc uspokojuje většinu základních potřeb Boříka, jako je bezpečí, péči, lásku, sociální i peněžní zázemí.

Přesto však občas dojde na situace, kdy nastanou větší problémy než obvykle. Například v knize *Nové Boříkovy lapálie*, když otec Bedřich přišel o práci a Bořík společně s maminkou se mu snažili pomoci najít novou. On už však vybráno měl, chtěl být výčepním v hospodě. Boříkova matka byla ale nejprve zásadně proti. Po vyčerpání možností však povolila. Dalším velkým problémem by se dal nazvat útěk celé party z domu v knize *Bohoušek a spol.* Ten nastal díky „podvodu“ Bohouška, který sehnal více papíru do soutěže ve sběru. I když to samo o sobě není velký problém, pro Boříka to však byla poslední kapka nespravedlnosti, protože podle něj a dalších kluků z party Bohoušek musel podvádět. Sami přinesli do školy hromadu papíru, ale celá ta snaha přišla vniveč. Aby toho nebylo málo, tak ve stejném období se zrovna rodiče hádali a Bořík měl pocit, že o něj už ani nejví zájem. Když se Bořík vrátil bylo na rodičích vidět, že celou dobu pořádně oka nezamhouřili. Naštěstí se nikomu nic nestalo, a Bořík dostal jen výprask a vězení. O obojí si musel sám říct, jelikož rodiče toho nebyli schopni.

Další aspekt působící rozepře v rodině jsou vzdálenější rodinní příbuzní. Jedním z nich je bratranec Boříkova táty Chrobák. Chrobák sám sebe nazývá vynálezce, i když jeho výtvary většinou nemají dlouhého trvání a jsou nebezpečné pro něj i okolí. Maminka vždy šílí, jen co zaslechne jeho jméno a vzpomíná na nějakou historku s ním, která většinou vedla k vymalování bytu a jiným potížím. Zatímco otec se sem tam zapojuje a Bořík ho má poměrně rád, protože s ním není nuda. Další příbuzní, kteří pro změnu pijí krev Tatínkovi a ten před nimi utíká do hospody jsou sestra Boříkovy mámy Hermína a její dcera. Ani jedna však moc rozumu nepobraly, a navíc je teta většinou nepříjemná na Boříka, který jí to potom oplácí stejnou měrou.

4.3.1.2 Bořík

Samotný Bořík je chytrý a hodný hoch s talentem dostávat se do problému, za které často ani nemůže. Většinou se však díky rozumu, kamarádům a kolikrát i dávce štěstí z problému zase dostane. Jeho myšlení je stále vázáno na realitu. Vychází z vlastních zkušeností což má někdy za následek srážku se světem dospělých. S těmi velice rád mluví, oni však pro něj nemají vždy pochopení. Toto však platí i naopak, pro Bořivoje je někdy složité pochopit motivace dospělých. Chápe vztahy mezi věcmi a je si schopný uvědomit svou chybu, udělá-li nějakou.

Do školy chodí spíše kvůli kamarádům než kvůli učení a ve škole často nedává pozor, známky přesto nemá úplně špatné. Rodiče si však myslí, že by mohly být lepší a tak ho do učení nutí. Má tři dobré kamarády a mezi vrstevníky je přijímán bez větších problémů. Učitelka Drábková musí Boříka i jeho kamarády okřikovat, ať dávají pozor a věnují se probírané látce místo bavení se mezi sebou.

Bořík má svobodného ducha a to se projevuje i na jeho chování a motivaci. Často říká, co si myslí, v případě své potřeby se ale nebojí zalhat nebo pozměnit pravdu, převážně když mluví s rodiči. Není úplně jasné, jestli toto chování převzal od otce nebo to vychází ještě z pozůstatku egocentricky zaměřeného myšlení, které je běžné pro mladší školní věk a tedy snaze o nabití osobního zisku. Jeho otec totiž často lže ohledně chození do hospody, říká, že jde do šachového klubu, ale jak maminka, tak Bořík ví, že je lež. Ne vždy si uvědomí riziko sankcí, které z jeho chování může vyplynout. Nečiní tak se zlým úmyslem. Jen je jeho chování ještě místy egocentrické. Miluje dobrodružství a dobrodružné knihy. Nejednou se pustí s kamarády i do vyšetřování různých záhad. Ty většinou zdárně vyřeší.

V knize Nové Boříkovy lapálie je před nás hlavní hrdina postaven v novém světle. Z mladého kluka se totiž stal dospívající muž. Tato proměna samozřejmě neubrala nic z jeho dobrodružného ducha, spíše naopak. Společně s partou se snaží pomoc strýci Chrobákovi získat peníze na jeho vynálezy. Při jednom z pokusů získat peníze narazí na novou postavu – dívku, která se mu představí jako Rusalka, vlastním jménem Květa. Potká jí na konci druhé kapitoly (Hašle) a dále na jejich vztah Steklač rozvíjí v průběhu knihy. Jak to s nimi dopadne, se však v knize nedozvíme. Boříkovi který do té doby neměl na holky moc pomyslení, protože jak on sám říká „jsou s nimi jenom problémy“ zamotá hlavu a musí na ní myslet. Zkoumá tak nové pocity, ze kterých je zmatený a samotná Rusalka tomu nepomáhá, když mu chvíli brečí na rameni a chvíli hraje nepřístupnou.

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

Toto setkání samozřejmě vyústí v řadu pro čtenáře komických situací. Například když se Bořík snaží mámě marně vysvětlit, kdo je rusalka vlastně zač.

Úryvek z rozhovoru Boříka a maminky na téma rusalka Rozhovor začíná maminka.

„Poslyš a je ta holka vůbec normální?“

„Proč by nebyla?“

„No, když se jmenuje Rusalka.“

„Za to ona přeci nemůže. Rodiče si člověk nevybírá. Mámy byla Rusalka, táta byl Rusalka...“

„Jenže plácáš nesmysly, Žadnej chlap nemůže být Rusalka“

„Proč?“

„No proč?“ *zatūkala si máma na čelo.* „Protože by to bylo nechutný. A směšný! No představ si chlapa, jak tančí v prosvitným závoji kolem jezírka“²⁴

Celý rozhovor ještě chvíli pokračuje, až Bořík sám pro sebe uzná, že mámina logika je pravdivá, ale vyčerpávající tak raději přešel na konverzaci o večeri.

Z rozhovoru je patrné, že celá situace je pro něj nová a velmi matoucí. Což je pro toto období života velice běžné. Člověk zažívá pro něj doposud neznáme emoce a pocity.

4.3.2 Parta

Žádné dobrodružství by nebylo ono bez kamarádů. V knihách jich má Bořík hned tři. Aleše, Čendu a Mirka. Společně tvoří nerozlučnou partu a společně se také dostávají do všemožných potíží a lapálií.

První, kterého představím je Čenda. Vedle Boříka je to největší rošťák v partě zároveň je však nejmenší, co se výšky týče. Bořík a Čenda jsou také nejlepší kamarádi a sedí spolu v lavici. Velice rád se vytahuje a předvádí. V momentě, kdy se mu něco povede, dává to zřetelně na odív. Když však dojde na činy, ne vždy už je tak odvážený a občas vycouvá dokonce jako první. Partu často zásobuje dobrodružnými knížkami, které společně ve škole čtou. Ty však nejsou jeho. „Půjčuje“ si je od svého staršího bratra. Jedna z jeho typických klukovin, se kterou přišel, byl například nápad dát paní učitelce Drábkové jako dárek do začátku roku Tygra. Neřekne však hned, že se jedná o štěně. Celý tento nápad samozřejmě vyvolá ve třídě povyk a z dobrého nápadu zůstane akorát pláč třídní učitelky.

²⁴ STEKLAČ, Vojtěch. *Velké Boříkovy lapálie*, str. 293

Dalším klukem je Aleš. Nejvíce prostorově výrazný kluk party. Je velkým jedlíkem a má komplexy se svou postavou a váhou. Při jakékoliv narážce na ní se chce hned bít a mívá agresivní sklony, které fungují jako obraná reakce. Ostatní kluci hned si ho proto občas dobírají, obzvláště když jsou na něj naštvaní. Snaží se ale vyhnout skutečné konfrontaci, protože ví, že je z nich nejsilnější. Jinak je to však mírný hoch. Žije jen s babičkou, která ho i vychovává a má o něj neustálý strach. Myslí si, že ostatní členové skupiny na něj mohou mít špatný vliv. Jeho rodiče se zabili při autonehodě, což je i možný důvod jeho přejídání se. I když tato událost není nikdy pořádně rozebrána a Bořík jí zmíní jen párkrát, tak je poznat, že se jedná o citlivé téma pro Aleše, se kterým se ještě nesrovnal a snaží se mu vyhnout. V tomto kontextu přejídání vypadá, jako by se snažil zaplnit prázdné místo, po rodičích. V knize *Boříkovy lapálie II* se na chvíli stal vůdcem party poté co vyhrál v trojboji nad ostatními. nutno podotknout, že spíše díky štěstí, než odvaze a schopnostem. Toto vítězství mu šíleně stouplo do hlavy a ostatní kluky v jednom kuse komandoval a vytahoval se před nimi. Celá tato situace nakonec vyústila až k dočasnému vyloučení Aleše z party. „*Od té doby, co se Aleš stal vůdce naší party, není s ním k vydržení. Nechal so od babičky přišít na rukáv velké písmeno C, jako kapitáni v hokeji, a babičce namluvil, že to je putovní C, které paní učitelka uděluje každý měsíc nejlepšímu žáku ze třídy.*“²⁵ Bořík o Alešovi těsně potom co byl Aleš jmenován vůdcem.

Mírek je asi nejvíce pečlivý a zodpovědný člen celé skupiny. Mívá ty nejvíce promyšlené a propracované nápady. To však neznamená, že i ty se občas neobejdou bez problémů. Rád sbírá známky a v jednu chvíli k této činnosti přivede i Boříka. I právě díky známkám se parta společně s Bohouškem, avšak bez Čendy, proletěli balonem. Na ten narazili, při útěku z muzea známek, kde je původně sám vzal. Je také nejvíce nedůvěřivý vůči tomu, co vymyslí a řeknou ostatní. I přesto všechno se však většinou nechá přemluvit.

Posledním i když jen dočasným členem je Bohoušek. Ten slouží většinou jako antagonista příběhů, alespoň ho tak popisuje Bořík. Důvod k tomu mají ten, že je to asi nejchytřejší kluk ve třídě a miláček učitelů. Dobře si s nimi rozumí a tí ho neustále chválí. Toho taky využívá a často na kluky chodí žalovat. Snaží se za každou cenu zavděčit autoritě, i když si díky tomu sám protirečí a vyvrací co právě řekl, pokud se dozví, že učitel si myslí opak. V knize *Bohoušek a spol.* ho kluci vezmou jako rukojmího při svém velkém útěku. Během celého příběhu se Bohoušek z „kaziče zábavy“ stane „otrokem“ ale postupně ho začne

---

²⁵ STEKLAČ, Vojtěch. *Velké Boříkovy lapálie*, str. 158

lákat dobrodružný duch a společně s kluky zažívá dobrodružství jako člen skupiny. V dalších knihách však opět jedná jako by k celé události nikdy nedošlo a je to zase ten starý Bohoušek.

V rámci skupinové dynamiky, kluci ve své partě nemají žádného zvoleného vůdce. Jednou když to udělali to nedopadlo dobře a Aleš byl dočasně vyloučen. Pokud bychom však měli jmenovat přirozeného vůdce byl by to nejspíše Bořík nebo Mírek. Všichni kluci vystupují jako sobě rovní, a ve skupině tak platí demokratický styl řízení, kdy se musí všichni shodnout dřív, než něco podniknou. I když se občas neshodnou, tak vždy táhnou za jeden provaz a vzájemně si pomáhají Další společný aspekt je averze k Bohouškovi a na závěr nesmí chybět touha po dobrodružství, kterých zažívají více než dost. Společně se tradičně scházejí ve Stromovce, kde se společně radí o svých plánech. Sedávají tam na starém stromě, kde má každý svou větev. V Boříkových lapáliích 2 si dokonce zřídí svou vlastní klubovnu, ze staré nádražní kůlny. Celou se jí pokusí zrenovovat dle svých schopností. Klubovna poté není zmíněna v žádné jiné rozebírané knize.

4.3.3 Škola a školní prostředí v knihách

Jak již bylo řečeno, v knihách a v životě Boříka hrají velkou roli dva učitelé. Drábková a Hamáček. Oba jsou postupně třídní učitelé jedné „pekelné třídy“, jak třídu mladého hrdiny jednou nazvala právě Drábková. Ta na své svěřence často nadává a označuje je jako nejhorší a nejvíce zlobivou třídu. Jedinou výjimkou je Bohoušek. Čas ve škole je povětšinou v rámci knih řešený jen o přestávkách nebo když se děje něco zajímavého. Často také příhody začínají ve škole, kde se stane příhoda, z které se příběh vyvíjí.

Škola je ve Steklačových knihách je rušné místo, kde se stále něco děje. Ať už to jsou problémy, které působí spolužák Šteky, přijde nový spolužák nebo kluci vymýšlejí a zažívají dobrodružství. Velice často tam mají návštěvy inspektorů. Například jedna taková návštěva se stala Drábkové. V první knize *Boříkových lapálií* je této události věnovaná celá desátá kapitola, kde paní učitelka popisuje, jaké hrůzy si připravuje školní inspektor Emanuel Pokorný. Jen při zmínce o něm se učitelka zakoktává. Má k tomu dobrý důvod, jelikož je pan inspektor mistr převleků, záłudností a nic mu neujde. I proto s celou třídou nacvičovala a připravovala, jak se mají chovat. Každý, kdo nebude znát odpověď se přihlásí. Tak bude vědět koho nevyvolat a zároveň to bude vypadat, že i děti co se nehlásí ví odpověď. Pro jistotu vyzdobili třídu nástěnkami a květinami. To by však nebyly *Boříkovy lapálie*, aby se všechno nepokazilo. Jednak rozbili sklo a zároveň si zaměnili sklenáře za pana inspektora a inspektora za sklenáře. Ten poté přišel v nejhorší možnou chvíli, největšího zmatku. Celá

třída z toho měla legraci, jak se tři dospělí překřikovali jeden přes druhého, ať jsou děti zticha. Všichni pak museli zůstat po škole.

V tento moment bylo školní klima narušeno nenadálou situací, kterou učitelka Drábková příliš nezvládla a nejednala dle mého názoru adekvátně. Díky svému pochybení narušila řád a pořádek ve třídě, který měl za následek podlomení autority a problémy se školní inspekcí.

4.3.4 Hamáček jako „ideální“ učitel

Nyní se zaměřím podrobněji na učitele Hamáčka. Blíže popíši jeho rozvoj jako učitele a zároveň ho využiji jako srovnání s myšlenkou „ideálního učitele.“

V prvé řadě se však pokusím odpovědět otázku, kdo je to ideální učitel a co by měl umět a znát. Nejbližší se k této představě učitele dostaneme skrze myšlenku, co učitelé činí úspěšným. Je plno aspektů, které dokážou udělat dobrého učitele, a ne každý člověk může splnit všechny podmínky bezchybně. Navíc určité vlastnosti budou fungovat různě na základě toho kde, a jak učí.

Existují čtyři základní podmínky²⁶. Zaprvé učitel musí být znalý svého oboru. Vědět co, kdy a jak učit. Musí mít určité vlastnosti a dovednosti. Každý pedagog musí umět plánovat a realizovat výuku svého předmětu, dále by se měl podílet na udržování příznivého klimatu, zvládat kázeň hodnotit prospěch a v neposlední řadě být i schopný sebereflexe. Třetí podmínka je, že musí chtít učit. Žáci jsou schopni vycítit, že učitele nezajímají a že v té třídě být vlastně ani nechce a podle toho se také budou chovat. Poslední podmínka je mít možnost učit.

Hamáček je učitel českého jazyka, literatury a také dějepisu. Své znalosti historie ukázal například na táboře v knize *Pekelná třída řadí*, kdy pro děti sestavil program s tematikou středověku, který děti nadchnul. V šesté kapitole stejné knihy, když probírali poezii, se snažil vykrotit z otázky, jak by dotyčnou báseň vyložil. Reagoval poněkud rozpačitě, že nechce ovlivňovat názory dětí, tak i když názor má, odpovědět nemůže. Což byla chyba, kterou později proti němu využil Bořík, když reagoval podobně. Hamáček se chytil do vlastní pasti. Aby se z celé situace vykrotit, slíbil žákům, že do další hodiny literatury pozve básníka. Není však jasné, jestli byla motivem opravdu touha slib dodržet nebo odvedení pozornosti. Ví tedy co a jakým způsobem učit, i když má v těchto schopnostech ještě mezery. V průběhu této i dalších knih kde se objevuje, své pedagogické

²⁶ HOLEČEK, Václav. Psychologie v učitelské praxi, str. 88

schopnosti zlepšil a použil se ze svých chyb. Zpočátku učil spíše autoritativním, přísným způsobem. Postupem času však přechází k tomu demokratickému. Všechnu moc kterou nad třídou měl ztratil, když byl zrovna ve třídě inspektor Moulis. Hamáček se v ten moment stahuje do silně pasivní role a místy spíše působí jako žák, co se bojí zkoušení, než učitel.

Motivace k učení Hamáčkovi nechybí. Je vidět, že učení ho baví a to se i promítá do jeho hodin. Zpočátku je však jeho přístup lehce pokroucený, jelikož se vidí jako středobod třídy.

Co se týče podmínek k učení, tak o těch moc nevíme. O Hamáčekově soukromém životě moc řečeno není a ani vztahy mezi pedagogickým sborem v knihách probírány nejsou. Co se týče fyzického zázemí a příležitosti, tak tady nebyly žádné problémy. Snad jen jedno vyrušení, když potízišta jménem Šteky uteče s domu a celá škola je díky tomu prolezlá novináři. Naopak měl příležitost s dětmi trávit více času v rámci tábora, který sám vymyslel.

Hamáček má k ideálnímu učiteli určitě daleko. Přesto se však byl schopen poučit se z počátečních chyb. Dokonce se pro děti snaží dělat i věci na víc, než jsou v jeho pracovní povinnosti. Proto si myslím, že Hamáček je dobrým učitelem s potencionálem.

Vlastnosti, dovednosti a povaha Hamáčka prošly snad největší změnou ze všech čtyř složek. Jeho přísnost, která se v momentě přestupu na soukromé gymnázium ve *Zlaté kreditce* ještě lehce zvýší. Změní se však přístup k dětem. První setkání s třídou je popsáno takto: „*Tím prvním (zážitkem) byla Hamáčková zahajující hodina. Když jsme k jeho uvítání povstali, zavelel: Posadte se žáci! Jistě se divíte, proč jsem vám neřekl milí žáci. Důvod je prostý. Nechci vám nadbíhat. Loudit o vaši přízeň, či dokonce podlézat. I když vím, že jsou takoví učitelé, kteří chtějí být oblíbení za každou cenu. Avšak já, protože si své ceny cením, rozhodně za každou cenu oblíbený být nechci. Doufám, že mi rozumíte.*“²⁷ K prvnímu dojmu nepomohlo ani fakt, že se hned první otázkou „V kterém roce byla bitva u Telče?“ pokusil děti napálit. Žádná bitva tam totiž neproběhla. Toto chování se nemění ani později v knize, když společně s Bohouškem sestaví tzv. „Hamáčkovu desatero“. Jedná se o soupis třídních pravidel, jak se žáci mají chovat. Tato pravidla se často nachází ve třídách na nástěnkách. Většinou jsou pravidla sestavená přímo žáky. Toto desatero se však točilo kolem Hamáčka a jak má být uctíván. Například první bod zněl takto: „*Budeš ctít třídního učitele svého víc než sebe sama. Jen tak dosáhneš blaženosti a klidu během školní docházky.*“²⁸ Svým chováním tedy nepřispíval příznivému klimatu třídy, spíše naopak. Toto se však mění ke konci knihy,

²⁷ STEKLAČ, Vojtěch. *Pekelná třída řadí*, str. 8

²⁸ STEKLAČ, Vojtěch. *Pekelná třída řadí* str. 62

kdy postupně své chyby napравuje a na závěr iniciuje sestavení desatera, které už si poskládali sami žáci. Byla to dlouhá cesta, ale cestu si k sobě s žáky našli.

4.3.5 Interakce žáků a učitelů

Pokaždé když komunikujeme s druhou osobou, provádíme jistý druh sociální interakce. Vzájemně na sebe působíme, ať chceme nebo ne. Tyto interakce pak mohou ovlivnit klima ve škole. I proto má tato část v rozboru své místo. Interakce mezi učitelem a žákem je prováděna jak na úrovni verbální, tak i neverbální komunikace. I když k té druhé v rámci četby knih nemáme přístup za předpokladu, že nám autor sám neřekne, jak se postavy tváří a co dělají. K verbální komunikaci však máme přístup velice otevřený. V následující části popíšu, jak mezi sebou komunikují učitelé a skupina. Zároveň budu porovnávat Boříka, Aleše, Mirka a Čendu s Bohouškem.

Pro účel srovnání si opět vyberu povídku, kdy školu navštívil inspektor Pokorný. Třídní učitelka Drábková se snaží prostřednictvím třech příběhů nastínit, jak hrozný inspektor pan Pokorný je. V tento moment jsou žáci spíše v pasivní roli. Poslouchají, zatímco učitelka vypráví. Učitelka se žáky snaží na inspekci připravit a informuje je, jak se mají chovat a na co si dát pozor. Informace jsou s největší pravděpodobností lehce fabulované a zveličené. V tento moment bylo zajímavé pozorovat reakce dětí. Skoro celá třída, včetně kluků, poslouchala se zájmem a nadšením. Jednak proto, že se nemuseli učit a také proto, že byli rádi, že i učitelé se někoho bojí, že i oni znají ten pocit. Když se nad tím zpětně zamyslím, způsob, jakým Steklač tuto situaci popsal, učitele více polidšťuje. Už to nebyl jen ten, kdo dával úkoly a věčně lamentoval nad tím, jak je třída nepoužitelná, tak často, až to místy působí mechanicky. Najednou projevuje i jiné emoce. A jiné emoce než třída projevuje i Bohoušek, který se rozplakal nad tou domnělou nespravedlností vůči učitelům. Samozřejmě byl za to dáván za vzor celé třídě.

Druhý příklad, který použiji pro ilustraci komunikace ve třídě je ze stejné knihy, jen o pár kapitol dříve. Druhá kapitola *Tvrde Y* vypráví historku, jak kluci psali diktát a pot i proces, když jim učitelka sdělovala známky. Hned na začátku, se s dětmi baví o prázdninách. Drábková chce ukázat dětem, že během prázdnin se připravují na školu, a ne že škola je příprava na prázdniny. Využívá přitom matematických poměrů. Pomůže si fotbalovým přirovnáním. Během situace padne slovo „fláky“, myšleno góly. Nad touto formulací se učitelka okamžitě pohorší, neboť podle jejich slov „všude tam kde špatně používáme český

*jazyk, přestává legrace.*²⁹ Učitelka zde okamžitě využívá své dominantní postavení. Bohoušek který se zprvu smál, se pro sebe celou situaci snažil napravit tím, že dal paní učitelce za pravdu. Celá tato eskapáda vyústila diktátem, ze kterého měl nejlepší výsledek Bohoušek, a za to byl i pochválen. Kluci však byli naopak pokáráni, že by se měli zlepšit, a to i přesto, že Mírek a Bořík měli dvojky, Čenda trojku a jediný Aleš měl za čtyři.

Na základě této ukázky můžeme vidět nerovnost ve vnímání žáků paní učitelkou. Jasně svým chováním dává najevo, koho má ve třídě ráda a koho naopak méně. Je pro člověka přirozené, že některé lidi má radši avšak v pozici učitele bychom to neměli dávat najevo.

V knihách je i jasně vidět, jak Hamáček interaguje s dětmi. V rámci prvního setkání s dětmi, kdy se jim snažil vysvětlit, že se jim nechce za každou cenu zavděčit, děti nebyly schopné pochopit, co se jim jejich nový učitel vlastně snaží sdělit. V tomto případě to bylo zapříčiněno nevhodným způsobem sdělení informace.

Tyto tři ukázky samozřejmě nejsou jediné příklady interakce mezi žáky a učiteli. Je zde však ukázáno, jak většina interakcí ve škole probíhá. S humorem. Ne vždy se v těchto situacích budeme nezbytně smát, ale jejich absurdita vyvolává pocit komična, a to i přesto, že dané situace nejsou tak úplně nereálné.

V rámci knih mají oba hlavní učitelé společnou jednu vlastnost, přísnost. Netají se tím, že jsou schopni děti potrestat písemnou prací nebo diktátem za nějaký prohřešek. Oba jsou však relativně spravedliví. Říkám relativně, a to z důvodu, na který si Bořík neustále ztěžuje. Vyzdvihování a upřednostňování Bohouška, jak úžasný a skvělý je. Ano, je to možná nejlepší žák ve třídě, přesto není dobré to ostatním tolik předhazovat, a to hned ze dvou důvodů. Jednak děti budou dotyčné osobě závidět, tu pozornost a vlídná slova, což může vyústit v celou řadu problémů a zároveň podraží motivaci a morálku ostatním. Jak Drábková, tak i Hamáček jsou v tomto ohledu zaujatí, což je samozřejmě problém, který nepřispívá k dobrému klimatu třídy. Na obou učitelích je vidět, že třídu mají rádi, a chtějí pro ně jenom to nejlepší. Na Drábkové to je vidět hned, na Hamáčkově až v průběhu času. Oba jsou tedy v jádru dost podobní.

---

²⁹ STEKLAČ, Vojtěch. *Velké Boříkovy lapálie*, str. 13

4.4 Shrnutí

V rámci své práce jsem se blíže podíval na šest knih od Vojtěcha Steklače. Jejich rozbor jsem rozdělil na tři části. Nejprve jsem blíže zkoumal jazykovou stránku děl. Určil jsem, pro koho jsou knihy napsány a pomocí ukázek jsem nastínil, jakým způsobem autor pracuje s jazykem při vypravování. V neposlední řadě, jsem v této části nastínil hlavní postavy, o kterých se budu zmiňovat. Druhá část rozboru pak popisovala humornou stránku díla. Zde bylo pomocí situací z knih ilustrováno, jak s touto složkou Steklač pracuje a zároveň jak důležitý humor v jeho knihách je. V třetí a nejdlejší části jsem rozebíral díla z pedagogicko-psychologického pohledu. Nejprve jsem se zaměřil na hlavního hrdinu, Boříka, a jeho rodinu. Zde jsem nastínil problémy, kterým rodina čelí a jak se s nimi Bořík vypořádává, zároveň jsem se blíže zaobíral jeho osobností. Dále přišli na řadu ostatní členové Boříkovy skupiny a s nimi i jejich „nepřítel a kazič každé srandy“ Bohoušek. V druhé polovině třetí části, jsem se zaměřil na vyobrazení školy a učitelů v knihách. Jakým způsobem Steklač školu popisuje a jak v ní spolupracují učitelé a žáci, zároveň jsem se blíže podíval na osobu učitele Hamáčka a snažil se ho srovnat s ideálem učitele.

Kdybych měl shrnout, jak se mi s knihami pracovalo, tak musím říct, že jsem se u nich bavil od začátku do konce. Díky humoru mají knihy co nabídnout i starším čtenářům, i když už pro ně nejsou primárně určené. Pro mě jako osobu pracující s dětmi v rámci dětských táborů jsou například možným zdrojem her a inspirací, jak mohu s dětmi pracovat.

5 Využití knih v rámci tvorby her a didaktických her

V rámci předešlých kapitol jsme si uvedli a rozebrali různé pedagogické situace a jak se v nich jednotliví aktéři chovali. V této kapitole uvádím, jak tyto situace lze převést do různých aktivit a činností.

Nejprve je však potřeba zmínit, co pojmy hra a didaktická hra znamenají a k čemu slouží.

5.1 Hra a didaktická hra

Princip hry není vlastní jenom nám lidem, ale i spoustě dalších tvorů. Skrze hru můžeme poznávat okolní svět dřív, než jsme vystaveni jeho nástrahám. Pomáhá nám v rozvoji celé řady potřebných dovedností, ať už na sociální, kognitivní nebo fyzické rovině a je tak velmi úzce svázána s učením nové dovednosti. Pomáhají se lépe aklimatizovat na řád a pravidla ve světě – abychom si mohli hrát sami musíme dodržovat určitá pravidla atd. Není tedy divu, že princip hry se začal využívat i jako didaktická metoda.

Například Jean Piaget pozoroval skrze hru v kuličky rozvoj morálky u dítěte na základě toho, jak děti využívaly pravidla. Na základě toho vytvořil stádia morálky³⁰. Piaget pak díky svému pozorování uvedl dva důležité prvky, které nám pomáhají v procesu učení a tím i umožňují funkci hry: ASIMILACI (jedinec získá novou informaci) a AKOMODACI (informaci si zaškatulkuje a doplňuje o již známé informace). Pro nás jako pro učitele je to tedy neocenitelný zdroj informací a poznatků o dítěti.

V rámci své práce s dětmi pak přišel se spojením mezi úrovní myšlení a morálky se schopností se adaptovat na pravidla. Jedním z problémů jeho teorie však je, že se s vývojem myšlení a morálky došel maximálně k počátkům dospělosti. Celou záležitost pak považoval za uzavřenou věc.

Další jméno spojené se hrou a jejím použitím při práci s dětmi je J.A.Komenský. Ten například využíval dramatizaci jako nástroj upevnění a lepšího zapamatování si látky. Zároveň to sloužilo jako motivace pro žáky, jelikož byla zpestřením běžné výuky.

---

³⁰ HEIDBRINK, Horst. *Psychologie morálního vývoje*, str 54-55

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

Z výše uvedeného můžeme vydedukovat, o čem didaktická hra vlastně je. Zprvu obyčejná hra byla přeměněna na nástroj, kdy můžeme cíleně působit na rozvoj jednotlivých schopností dítěte, v tomto případě rozvoji morálky, ale například i spolupráce (případy, kdy se děti společně musely shodnout na pravidlech).

Pro úplnost ještě vkládám definice jak hry, tak didaktické hry. Jelikož je definicí mnoho, rozhodl jsem se pro účely své práce vybrat jen jednu pro každý výraz.

Definice hry zní: „*Forma činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá celý život... Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický. Zahrnuje činnosti jednotlivce, malé i velké skupiny. Existují hry, k jejichž provozování jsou nutné speciální pomůcky. Většina her má podobu sociální interakce s explicitně formulovanými pravidly...*“³¹

Pedagogický slovník pak didaktickou hru popisuje takto: „*Analogie spontánní činnosti dětí, která sleduje (pro žáky ne vždy zjevným způsobem) didaktické cíle. Může se odehrávat v učebně, tělocvičně, v přírodě... Má svá pravidla, vyžaduje průběžné řízení, závěrečné vyhodnocení. Je určena jednotlivcům i skupinám žáků, přičemž role pedagogického vedoucího má široké rozpětí od hlavního organizátora až po pozorovatele. Její přednost je stimulační náboj, neboť probouzí zájem, zvyšuje angažovanost žáků na prováděných činnostech, podněcuje jejich tvořivost, spontaneitu, spolupráci i soutěživost, nutí je využívat různých poznatků a dovedností, zapojovat životní zkušenosti. Některé didaktické hry se blíží modelovým situacím z reálného života.*“³²

Didaktická hra tedy vychází ze hry, jak jí známe v běžném životě. Má však trošku jiné, vyšší cíle. Cíle pedagogické. Žáky má za cíl motivovat a snaží se je zaujmout, zároveň prohlubuje žákovy znalosti a schopnosti. Umožňuje mu také vyzkoušet si je v praxi nebo

³¹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str 75.

³² PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*, str 43.

aspoň v situaci podobné. Je to tedy jedna z možných metod, kterou můžeme při vyučování použít. Staví nás před různé problémy, u kterých musíme najít řešení. To však nebývá jenom jedno. Dítě tedy musí vytvořit svou vlastní cestu k vyřešení problému.³³

5.2 Klasifikace her

Klasifikaci a rozdělení her můžeme najít v odborných knihách plno. Já osobně využiji rozdělení Evy Opravilové, které čerpám z její knihy a také z článku z metodického portálu RVP od Libuše Sochorové

Přímo Opravilová například uvádí tyto aspekty her, podle kterých je můžeme dělit:

1. schopností, které rozvíjí – zde patří senzomotorické schopnosti, pohybové, intelektové a speciální schopnosti
2. typu činnosti – hry vznikající nápodobou činnosti, hry kdy se využívají dramatické prostředky, dále hry konstruktivní a fiktivní
3. místa – venkovní a vnitřní
4. počtu hráčů – hry pro jednoho nebo více hráčů
5. věku – od kojenců až po dospělého
6. pohlaví – Dívky x Chlapci

Kromě typů však můžeme dělit hry i podle jejich druhu a obsahu. V rámci článku vychází autorka z děl Bartuškové a Opravilové. Uvádí tyto druhy her:

1. funkční hry – díky nim procvičujeme a rozvíjíme vnímání těla a jeho senzomotorických funkcí,
2. manipulační hry – při těchto hrách dítě pracuje s předměty a učí se manipulaci s nimi
3. napodobivé hry – pomocí nápodoby se dítě pokouší provádět dílčí činnosti které vidělo jinde. Patří zde klasické hry na obchod, na rodinu či doktory
4. úlohové hry – podobně jako u napodobivých her dítě opakuje činnosti které vidělo, nyní však už v celé šíři
5. konstruktivní hry – jedná se o kreativně zaměřenou činnost kdy dítě vyrábí něco nového pomocí jemu dostupných materiálů. Patří sem modelování, navlékání, kreslení, vystřihování, skládání atd.

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

6. pohybové a hudebně-pohybové hry – zaměřují se na rozvíjení pohybových schopností a na vnímání rytmu.
7. receptivní hry – dítě přijímá určité podněty, vyvolávající v něm různé představy a citovou odezvu. Je to např. prohlížení, sledování, naslouchání,
8. skupinové hry s pravidly – jak dítě stárne a jeho schopnost vnímat pravidla roste, je možné používat stále komplexnější a složitější hry. Všechny tyto hry však mají řád a s svá pravidla, která se musí dodržovat aby hra mohla proběhnout.
9. didaktické hry – mohou být použity jako metoda při vyučování a práci s dětmi. Využíváme jí za účelem záměrného rozvíjení určitých aspektů a složek lidské osobnosti a činnosti.³⁴

---

³⁴ SOCHOROVÁ, Libuše. Didaktická hra a její význam ve vyučování.

5.3 Sborník her

V této části uvedu několik her, které jsou vytvořeny na základě knihy *Pekelná třída* řadí. Zároveň se dané hry lépe rozvedu a zhodnotím. Případně doplním o dodatečné aktivity, které mohou těmto předcházet nebo mohou fungovat jako alternativy. V případě přebrání z knihy uvádím stránky, kde se hry dají najít.

Steklačovy knihy nabízejí skvělý potenciál při tvoření materiálů pro práci s dětmi. Mohou posloužit jako inspirace při tvoření her a aktivity, které se dají použít na táborech nebo třeba při běžné výuce ale i jako zabavení pro děti například v družině. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl zařadit několik her, které mohou sloužit jako ukázka možností, jak s knihami pracovat. Tato část je určená pro všechny, kteří hledají aktivity a hry pro děti.

U každé hry uvádím jednak cíl aktivity, ale také jaké pomůcky jsou potřeba, jaká je doporučená věková skupina, ale také jaké klíčové kompetence v rámci dané aktivity u dítěte rozvíjíme.

1. Koně a rytíři (str 118-156)

Cíl aktivity: V první části vytvoření šerpy pro označení „koně“. Poté v druhé části udržet v sedle jezdce a zároveň shodit soupeře.

Druh aktivity: kreativní, pohybová

Klíčové kompetence: kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence pracovní (výroba šerpy)

Pomůcky: šerpy, fixy, nitě, jehly... (cokoliv co se dá k výzdobě šerpy použít). Velký prostor, pro větší bezpečnost konat celou hru na žíněnkách nebo v trávě

Věková skupina 12-15

Průběh hry: Nejprve se utvoří dvojice. V každé je jeden chlapec, který pro účely hry představuje koně a jedna dívka, jezdkyň (V knize volba proběhla prostřednictvím losu). Nejprve děti dostaly za úkol s dostupných materiálů vytvořit šerpu, která bude reprezentovat jejich dvojici. V druhé části proti sobě ve vyřazovací soutěži jednotlivé dvojice mezi sebou soupeřili. Dívka se posadila „koní“ za krk a společně se snažili shodit jezdkyňi soupeřícího koně.

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

Kontext v rámci knihy: Hra se odehrává na začátku letních prázdnin na táboře, kde se učitel Hamáček snažil lépe sžít se třídou. Celý tábor se nesl v tématu středověku a pan učitel se snažil dětem přiblížit, jak takový turnaj vypadal.

Jak to dopadlo v knize a mé poznámky a připomínky: Nejprve bych se rád vyjádřil k vhodnosti hry. Osobně nemám problém s kompetencí jako takovou, ale v tomto případě může být hra poměrně nebezpečná z hlediska úrazů. I v knize se do sebe během finále jezdckyně pustily doslova „zuby nehty“. Tady jde má druhá výtka spíše k učiteli, že nikterak vážněji nezasáhl. Část se šerpou byl naopak moc pěkný nápad, jak děti do celé aktivity uvést a zároveň je více zapojit.

2. Poznávčka – stromy lesa

Cíl aktivity: poznat s pomocí atlasu nebo bez z jakého stromu šiška pochází

Druh aktivity: poznávací

Klíčové kompetence: Kompetence k učení, kompetence občanské

Pomůcky: Atlas

Věková skupina: 8-15 let – v závislosti na věku a šikovnosti dětí jim můžeme pomoci náповědou nebo naopak přidat přírodniny, které musí najít

Průběh hry: Během sbírání šišek nebo procházkami lesem můžeme dětem zpestřit čas. Za pomocí atlasu nebo samostatně mají za úkol poznat, která šiška patří, ke kterému stromu.

Poznámky a připomínky: Tato aktivita se dá použít před další zmíněnou hrou a dají se tak propojit a zároveň to může sloužit jako motivace pro děti. Ty, kterým se bude dařit nejvíce, ty můžeme odměnit větší zásobou šišek v příští hře. Z vlastní zkušenosti vím, že pro mladší děti může být tato aktivita méně zajímavá, protože je pro ně občas těžké poznat rozdíly. V mém případě pomohl, šišky zaměnit za byliny nebo zvířata. V tento moment se ale ztrácí původní náplň aktivity, tedy zpestření přípravy na další zmíněné hry.

3. Šišková bitva (str. 177-185)

Cíl aktivity: hodit šišku do jámy protivníka

Druh aktivity: pohybová

Klíčové kompetence: kompetence pracovní, kompetence občanské a kompetence k učení

Pomůcky: šiška, míček, koule papíru, koš nebo kyblík, možnost lopaty na vykopání jámy (u starších dětí)

Věková skupina: 8-15, v závislosti na věku upravit velikost hracího pole a případně zaměnit šišku za izolepou obmotanou papírovou koulí nebo míček

Průběh hry: Žáci se opět rozdělí do dvojic. Jeden z dvojice jde na šišky nebo vytvoří kuličky z papíru. Pokud máme možnosti, tak druhý vykope menší jamku. Díry budou přibližně ve stejné vzdálenosti od sebe (po aktivitě se zase zahází). Pokud ta možnost není, lze nahradit košem či kyblíkem, v tomto případě jdou na šišky oba. V průběhu hry se dvojice snaží dohodit šišku do jámy protivníka. Dvojice, která zůstává jako poslední, vyhrává.

Kontext v rámci knihy: Do tábora přišel hajný s prosbou o vyklizení lesa od nadměrného množství šišek. Učitel Hamáček se rozhodl celé situace využít a rozhodl se vyhlásit šiškovou bitvu.

Jak to dopadlo v knize a mé poznámky a připomínky: V knize šlo o spojení užitečného s dobrým. Děti pomohly vyklidit les a zároveň si užily zábavu. Při popisování aktivit v knize byla vidět mezi dětmi vidět velká soutěživost. Zvláště pak u těch, co nevyhráli hru na rytíře. Osobně jsem měl možnost vidět s míčem a košem v tělocvičně. Pro některé děti byl velký problém trefit se do koše, z čehož byly trochu frustrované. Z tohoto důvodu doporučuji využít spíše něco většího, třeba lavor.

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

3.1 Alternativa – Dobývání pevnosti

Cíl aktivity: Dobýt pevnost vedoucích buď ukradením fáborku, nebo vybitím všech členů druhého týmu

Druh aktivity: pohybová

Klíčové kompetence: sociální a personální

Pomůcky: Provaz, nůž, co děti najdou po lese. Případně můžeme poskytnout starou celtu

Věková skupina: 8-15 let

Průběh hry: Hráči se rozdělí do dvou týmů, na obránce a útočníky. Zatímco obránci dostanou možnost na určeném místě v lese postavit pevnost za využití přírodních materiálů, provázku a nože (doporučuje se dohled vedoucího), tak útočící tým připravuje koule z papíru. Když je vše hotovo, přejdeme k dobývání pevnosti. Každý z obránců má pro účely férovosti jeden život, zatímco útočník tři. Pokaždé, když je někdo zasažen, předá papírek (reprezentující život) tomu co ho vybil. V tento moment se ani po jednom z nich nesmí házet! Hra končí, když jeden z týmu vypadne nebo se útočníkům povede ukradnout fáborek uprostřed pevnosti.

Poznámky a připomínky: Z vlastní zkušenosti vím, že tato aktivita děti baví více v případě, kdy mohou jít proti vedoucím. V případě potřeby navrhuji navýšit počet životů u menších dětí, ať mají větší možnost si zahrát.

Hra je podobná jako šišková bitva. Kvůli bezpečnosti však doporučuji použít již zmíněné papírové koule.

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

4. Poustevna (str. 186-191 + desatero 191-198)

Cíl aktivity: reflexe nad táborem a sebou samým

Druh aktivity: odpočinková, reflexní

Klíčové kompetence: sociální a personální, občanské

Pomůcky: Papír a tužka

Věková skupina: od 9 let výše

Průběh hry: děti jedno po druhé jdou na předem určené místo, kde budou moci přemýšlet nad sebou, svými kamarády a co všechno na táboře zažili. Na to mají několik minut, než je vystřídá další. V momentě, když se všichni vystřídají, se děti sejdou a každý odevzdá, co napsal vedoucímu. Celá tato část slouží jako „vypuštění páry“ a zároveň jako zamýšlení nad sebou a celým táborem. Poté se všichni shromáždí u táborového ohně a na základě meditací pak děti společně s učitelem nahlas reflektují co, si z tábora odnesli a co se naučili.

Kontext v rámci knihy: Tábor byl v případě knihy školním výletem na začátku prázdnin. Ten se konal hlavně za účelem sžítí učitele s dětmi. Celá tato aktivita pak posloužila jako zrcadlo toho, jak se jim to povedlo.

Jak to dopadlo v knize a mé poznámky a připomínky: V knize si děti u táboráku společně na základě svých meditací sestavili třídní desatero, kterých se budou všichni držet. I proto je aktivita perfektní na adaptační kurzy. V případě klasického tábora můžeme vytvořit desatero, jak se chovat v běžném životě.

5. Jak jsme jeli vlakem (26. kapitola, *Boříkovy lapálie* kniha druhá)

Cíl aktivity: Práce s příběhem

Druh aktivity: práce s textem

Klíčové kompetence: sociální a personální, k řešení problému

Pomůcky: úryvek z knihy³⁵, Tabule nebo velký kus papíru, psací potřeby

Věková skupina: 7-10 let

Průběh hry: Nejprve dětem přečteme příběh o tom, jak Bořík jede s kamarády vlakem. Abychom děti ještě více navedli na aktivitu, můžeme si poté pomoci otázkami: Jel někdo z vás na výlet vlakem? Jaké to bylo? Stala se Ti tam podobně vtipná příhoda? Znáš nějaké další dopravní prostředky?

Dále přejdeme k asociacím. Co se dětem vybaví, když se řekne vlak? Aby je děti lépe viděly a měly je na očích, můžeme je zapisovat na tabuli.

V poslední části aktivity přejdeme k živým obrazům. (Všechny asociace necháme na tabuli, ať na ně děti vidí). Děti rozdělíme do skupin po čtyřech až pěti členech. Následně přidělíme každé skupině část příběhu (dětem dáme útržek s jejich částí, ať do ní mohou nahlížet).

Úvod do hry: „Na základě toho, co jsme si pověděli, si zkuste představit, že se nacházíte ve stejné situaci jako kluci z knihy. S pomocí ústřížku se pokuste sestavit živý nehybný obraz nebo sousoší, jak by taková situace vypadala na živo.“

Kontext v rámci knihy: Celá ukázka se odehrává ke konci druhé knihy, kdy se parta bez Aleše rozhodla podívat na hrad Karlštejn. Jak to u nich ale bývá, ani tahle výprava se neobešla bez maléru.

Poznámky a připomínky: Před touto aktivitou doporučuji zajistit, aby děti byly co nejklidnější. Celý příběh je relativně krátký (necelé čtyři stránky A5), proto navrhuji zachovat takový počet dětí, aby vznikly maximálně čtyři skupiny. Při realizaci celé aktivity se mi povedlo sehnat osm dětí v daném věkovém rozmezí. Nechal jsem je tedy utvořit dvě skupiny po čtyřech. Dětem se příběh velice líbil, a poměrně se mi i rozpovídali. Některé natolik, že jsem to musel utnout, aby celá aktivita byla v rozumném časovém rámci. Tvoření asociací proběhlo celkem bez problému. Zádrhel nastal u tvorby sousoší, kdy jsem dětem musel do vysvětlovat co po nich vlastně chci.

---

³⁵ Příloha 1.

6 Závěr

V rámci úvodu své práce jsem si dal za cíl čtenáře blíže seznámit s osobou Vojtěcha Steklače a s jeho dílem. Pokusil jsem se provést rozbor knih, které jsem mezi sebou srovnával z hlediska jazykového a pedagogicky psychologického. Zároveň jsem přidal i část rozebírající humor, jelikož ten hraje v rámci Steklačova díla důležitou roli. Na základě četby knih a rozboru jsem předělal nebo také vytvořil hry, které učitel či jiná osoba pracující s dětmi může využít při práci s dětmi a slouží tak jako ukázka možností a také jako inspirace při práci se Steklačovými knihami.

Jsem toho názoru, že cíle mé práce byly s výjimkami naplněny. Mrzí mě, že se mi i přes velkou snahu nepovedlo kontaktovat syna spisovatele, který by mi mohl poskytnout hlubší náhled na život autora. Co se týče samotného rozboru i soupisu her, myslím si, že cíl představit čtenáři Steklačovo dílo i dát mu možnost s ním hlouběji pracovat, jsem splnil.

Vytváření a následné zkoušení pedagogických her pro mě bylo něčím novým a jedinečným. A prohloubilo to můj zájem o problematiku her a jejich využití v pedagogické praxi. I když to nebyl původní cíl, stala se tato část mou nejvíce oblíbenou a nejlépe se mi na ní pracovalo.

Samotného mě překvapilo, jak umí Steklač nalákat své čtenáře a jak jde z jeho knih cítit závan nostalgie a vzpomínek na vlastní dětství.

Během psaní a výzkumu jsem musel zkoumat díla z různých oborů. Celkově tak práce může působit, že nemá hlubšího zaměření. I přesto si však myslím, že to pro tento typ a rozsah rozboru je nutné. V budoucnu je však možnost podívat se na určité aspekty, jako je například motivaci, vliv rodiny a vrstevnické skupiny podrobněji a hlouběji do nich proniknout.

7 Seznam použité literatury:

1. BERGSON, Henri. *Smích*. Praha: Naše vojsko, 2012. ISBN 978-80-206-1249-6.
2. BLATNÝ, Marek (ed.). *Psychologie celoživotního vývoje*. Prague: Charles University in Prague, Karolinum Press, 2016. ISBN 9788024634623.
3. CAIS, Milan. Vojtěch Steklač alias Bořík a spol. *Rudé právo*. 1995, 5(60), 14. ISSN 0032-6569.
4. ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8463-X.
5. DRAPELA, J. V. a Vladimír HRABAL. *Vybrané poradenské směry: teorie a strategie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1995. 81 s. ISBN 8071840114.
6. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 2. opr. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-717-8251-3.
7. HEIDBRINK, Horst. *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál, 1997. Studium (Portál). ISBN 80-7178-154-1.
8. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-247-4674-6.
9. HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-247-3704-1.
10. HRABAL, Vladimír. *Diagnostika: pedagogickopsychologická diagnostika žáka s úvodem do diagnostické aplikace statistiky*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2002. *Učební texty Univerzity Karlovy v Praze*. ISBN 80-246-0319-5.
11. HUTAŘOVÁ, Ivana a Marie HANZOVÁ. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání - nakladatelství TAURIS, 2003. ISBN 80-211-0461-9.
12. CHALOUPKA, Otakar. *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. Praha: Nakladatelství Albatros, 1985. ISBN 13-783-85(váz.).
13. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. *Psyché (Grada)*. ISBN 978-80-247-12-84-0.
14. MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.
15. MOROKES, František. *Humor ve škole a o škole. Rodina a škola [cze]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2008, 2008, 55(8), 28-29. ISSN 0035-7766.

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

16. OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.
17. PÍŤHA, Petr. Obraz učitele v zrcadle času. Moderní vyučování: časopis pro nové programy v českém základním školství. Praha: Portál, 2001, 7(2), 12-13. ISSN 1211-6858.
18. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
19. *Rozhovor s Vojtěchem Steklačem (2006)* [online]. Česká televize, 2021 (online) [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/3255074-rozhovor-s-vojtechem-steklacem-2006>
20. SOCHOROVÁ, Libuše. Didaktická hra a její význam ve vyučování. *Metodický portál: Články* [online]. 26. 10. 2011, [cit. 2022-07-23]. Dostupný z <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/13271/DIDAKTICKA-HRA-A-JEJI-VYZNAM-VE-VYUCOVANI.htm>
21. STEKLAČ, Vojtěch. *Bohoušek a SPOL*. 3. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2003. Boříkovy lapálie. ISBN 80-734-1024-9.
22. STEKLAČ, Vojtěch. *Pekelná třída rádí*. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1484-X.
23. STEKLAČ, Vojtěch. *Pekelná třída: zlatá kreditka*. V Praze: XYZ, 2009. Kompletní Boříkovy příhody. ISBN 978-80-7388-277-8.
24. STEKLAČ, Vojtěch. *Velké Boříkovy lapálie*. 2. vyd. v Albatrosu a v této úpravě. V Praze: Albatros, 2013. ISBN 978-80-00-03297-9.
25. STERNBERG, Robert J. Kognitivní psychologie. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-638-4.
26. ŠEĎOVÁ, Klára. Humor ve škole. Brno: Masarykova univerzita, 2013. Spisy Masarykovy univerzity v Brně, č. 412,. ISBN 978-80-210-6205-4.
27. ŠEĎOVÁ, Klára. Humor ve škole. Komenský: časopis pro učitele základní školy. Olomouc: Jan Havelka, 1873-, 138(3), 15-19. ISSN 0323-0449.
28. *V 75 letech zemřel spisovatel Vojtěch Steklač, rozhlasový kolega a autor Boříkových lapálií* [online]. Český Rozhlas, 2021 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/v-75-letech-zemrel-spisovatel-vojtech-steklac-rozhlasovy-kolega-a-autor-8404745>

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

29. VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

8 Seznam obrázků:

- Ilustrace Adolfa Borna v knize Vojtěcha Steklače, Pekelná třída řadí, str. 117

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“ - obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

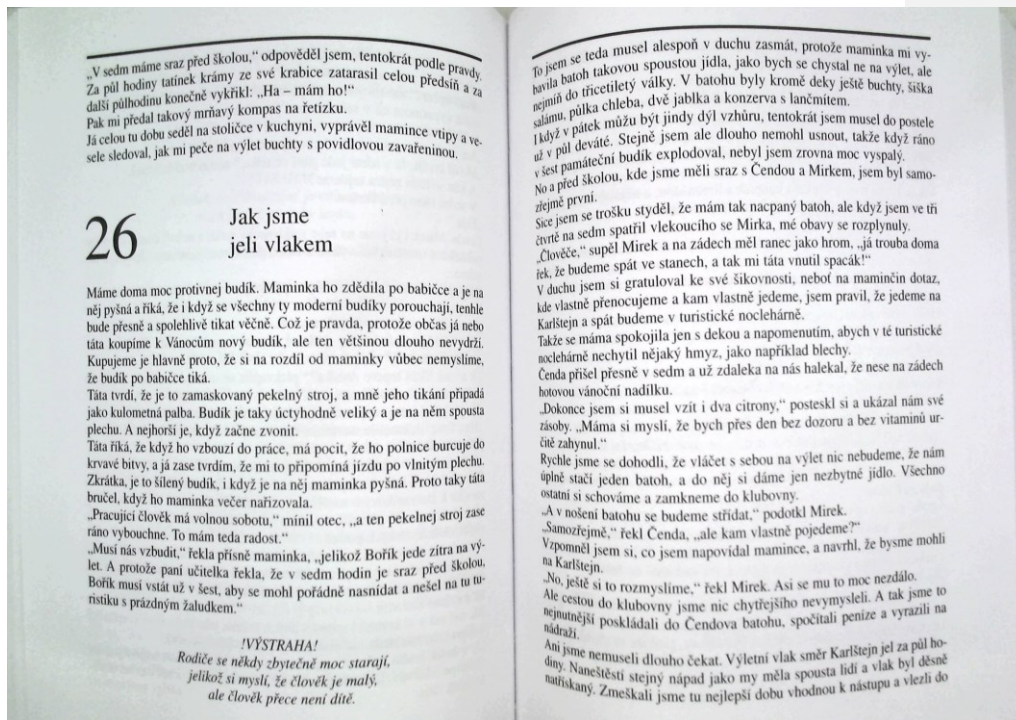
- Ilustrace Adolfa Borna v knize Vojtěcha Steklače: Bohoušek a spol., str. 103

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

- Ilustrace Vhrstí v knize Vojtěcha Steklače, Pekelná třída: Zlatá kreditka, úvodní strana

Příloha 1.

Novák Vojtěch, „Žijeme školou?“- obraz školy a školáka v literatuře pro děti u V. Steklače

